

СТРУКТУРНЕ УПОРЯДКУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНИХ ТАВТОЛОГІЙНИХ РЕЧЕНЬ

М. І. ЛИЧУК, доктор філологічних наук, доцент,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
E-mail: mariya.lychuk@gmail.com
ORCID: 0000-0002-8046-7414

Анотація. У статті досліджено й схарактеризовано структурні типи фразеологізованих речень з тавтологійними компонентами.

Синтаксична організація фразеологізованих тавтологійних речень детермінована їхнім фразеокомплексом. Підґрунтям структурного упорядкування цього типу фразеологізованих речень слугує структурно-семантична єдність облігаторних постійного і змінного компонентів. Структурні типи фразеологізованих речень з тавтологійними компонентами базовані на двох основних критеріях: морфологічному вираженні постійного і змінного компонентів та позиції постійного компонента. Постійний компонент може бути виражений прийменниками, сполучниками, дієслівною зв'язкою або частками – одиничними чи парними, а змінний не має обмежень щодо морфологічного вираження.

За формальним критерієм фразеологізовані речення з тавтологійними компонентами поділено на чотири структурні типи: 1) із фразеоприйменниковим комплексом; 2) із фразеосполучниковим комплексом; 3) із фразеозв'язковим комплексом; 4) із фразеочастковим комплексом. В українському художньому мовленні найактивніше вживаними є такі структурні типи фразеологізованих тавтологійних речень: з бііменниково-сполучниковим N_1 як N_1 , біінфінітивно-частковим Inf , так Inf ; Inf , то Inf та бідієслівно-парночастковий $Om V_f$, так V_f комплексом.

Ключові слова: фразеологізоване тавтологійне речення, постійний компонент, змінний компонент, структурний тип, фразеосполучниковий комплекс, фразеочастковий комплекс

Актуальність. І. Ковалик, характеризує особливості мовних стилів, наголошував, що художній стиль є своєрідною емоційно-образною системою використання засобів загальнонародної національної мови для словесного образного зображення дійсності; він найближчий до народнорозмовного джерела й до традицій народнопоетичної творчості. Тому постійна характерна взаємодія книжних і розмовних елементів стала ознакою художнього стилю на всіх етапах розвитку української мови [1, с. 420]. Слушною є думка В. Кононенка,

який зауважує, що традиційні засади українського художнього мовомислення залишаються доволі потужними, незважаючи на те, що «українська проза й поезія останнього періоду з різними рівнями інтенсивності у творчому доробку письменників старшої й молодшої генерації може набувати ознак модерних «ізмів» [2, с. 39]. Саме фразеологізовані речення у художньому мовленні є тими синтаксичними одиницями, структура і семантика яких не була об'єктом комплексного аналізу, що й визначає актуальність дослідження.

© М. І. Личук

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення фразеологізованих тавтологічних речень у лінгвоукраїністиці представлено науковими розвідками, в яких схарактеризовано їхні типи залежно від ступеня фразеологізації [4] і фрагментарно проаналізовано структурні та семантичні особливості цих речень [3; 5; 7; 8]. Питання структурної типології цих речень не було предметом розгляду в наукових студіях лінгвістів.

Мета дослідження – упорядкувати фразеологізовані тавтологічні речення за формальним критерієм, визначити структурні типи фразеологізованих речень із фразеосполучниковим і фразеочастковим комплексами.

Методи. У процесі дослідження послуговувалися такими методами: синтез, описовий, метод компонентного аналізу, метод моделювання.

Результати. У сучасній українській мові фразеологізовані тавтологічні речення утворили чотири структурні групи: 1) із фразеоприйменниковим комплексом; 2) із фразеосполучниковим комплексом; 3) із фразеозв'язковим комплексом; 4) із фразеочастковим комплексом.

Структурна типологія фразеологізованих тавтологічних речень ґрунтована на двох основних критеріях: позиції постійного компонента та частиномовному вираженні постійного і змінних компонентів. Для аналізу обрали лише фразеологізовані тавтологічні речення із фразеосполучниковим і фразеочастковим комплексами.

Фразеологізовані іменниково-, субстантивовано-, займенниково-, прислівниково-, дієслівно-сполучникові комплекси утворені з тавтологічних компонентів – іменникових, прикметникових, займенникових, прислівникових, особових і родових форм дієслів – та постійного сполучникового компонента: N_1 як N_1 ;

N_n як N_n ; $Subst_1$ як $Subst_1$; $Pronomn$ як $Pronomn$; Adv як Adv ; V_f як V . Вони сформували дві групи фразеологізованих речень: з одиничним і парними сполучниками. Фразеологізовані речення з інтер-позиційним одиничним сполучником об'єднані в п'ять структурних типів, а з парним сполучником – у двадцять один структурний тип.

Основою фразеологізованих речень з одиничним сполучником слугують такі нерозкладні комплекси: фразеологізований іменниково-сполучниковий, фразеологізований субстантивовано-сполучниковий, фразеологізований займенниково-сполучниковий, фразеологізований прислівниково-сполучниковий і фразеологізований дієслівно-сполучниковий: N_1 як N_1 ; N_n як N_n ; $Subst_1$ як $Subst_1$; $Pronomn$ як $Pronomn$; Adv як Adv ; V_f як V_f . Напр.: – **Пани як пани.** Що ми для них? Худоба! (А. Головка); – **Не буде сумувати за тобою.** – **За мною, як за мною,** – буркнув Морґан. – Але за лабораторією... (І. Йосипів); – **Наші діти зроблять краще.** – **Краще як краще,** – відповів Дмитро. – Нікого цим не здивуєш; – **От і живе собі такий серед людей!** – сплюнув дід. – **Живе як живе.** Людина сама господар свого життя (Із творів Ю. Збанацького).

У ролі повторюваних компонентів найчастіше бувають іменники та субстантивовані прикметники у формі називного відмінка однини. Крайню периферію утворюють фразеологізовані речення з фразеологізованим дієслівно-сполучниковим комплексом. Тавтологічні іменникові та дієслівні компоненти не мають обмежень в лексико-семантичному наповненні. Такі обмеження мають субстантивовані компоненти. Для прислівника в ролі повторюваного змінного компонента є певні лексичні обмеження: він виражений тільки деякими Прислівниковими компа-

ративами. Зрідка вживані займенники у позиції змінного компонента нерозкладного комплексу. Поєднуючи тавтологічні компоненти, постійний сполучниковий компонент як займає лише інтерпозицію.

За морфологічною експлікацією тавтологічних компонентів, що виражені іменниками, субстантивованими прикметниками і займенниками, рідше – прислівниками і дієслівними формами, фразеологізовані речення об'єднані в такі структурні типи:

1. Бііменниково-сполучниковий: N_1 як N_1 , напр.: **Мати як мати.** Вона пройнялась жалем, болем рідної дитини, зглянувшись на її сльози, благання – сказала про все Максимові (Панас Мирний); **Стеля як стеля.** А якщо довго дивитися, то здається, що вона падає... (С. Соловйов).

Різновидом структурного типу з фразеобііменниково-сполучниковим комплексом є N_n як N_n , у якому тавтологічні компоненти виражені грамемами давального, орудного чи місцевого відмінків з прийменниками, напр.: – **Може, я замість вас останнім відходитиму?** – Ні, потрудіться виконувати наказ. – **Лихий, пішов у темряву...** Боляче і досадно стало Михайлові. Коли б він винен у цьому... **На війні як на війні.** Все буває (М. Стельмах).

2. Бісубстантивовано-сполучниковий: $Subst_1$ як $Subst_1$, у ролі тавтологічних компонентів якого ужиті субстантивовані прикметникові лексеми, напр.: – **Шкода хлопчини! Ще молоде...** – **Молоде як молоде.** Ще й у колодочки не вбилось, але ж... (М. Кропивницький); – **Молоде та зелене зовсім. Ще не тямить нічого.** – **Зелене як зелене.** Та характер вже показує (В. Трубай).

Моделі N_1 як N_1 , $Subst_1$ як $Subst_1$ не вможливають заперечення, що зумовлено лексико-семантичними особливостями тавтологічних компо-

нентів та значенням фразеосхеми – «значенням нормативної ознаки». Синтаксичним синонімом до поданих реченневих моделей є фразеологізовані речення зразка *Руки так руки.*

3. Бізайменниково-сполучниковий: *Пропотп* як *Пропотп*, напр.: – Будемо сумувати за такими добрими сусідами. – **За нами як за нами,** – зітхнув Євген. – **Але за хатою, яку самі будували...** (В. Діброва); – **То, може, будеш плакати за мною?** – **За тобою як за тобою.** Але добрі часи згадувати буду (А. Дімаров).

Повторювані займенникові компоненти виражені переважно граемами знахідного, орудного чи місцевого відмінків з прийменниками.

4. Біприслівниково-сполучниковий: *Adv* як *Adv*, тавтологічними компонентами якого бувають тільки прислівникові компаративи. З-поміж усіх типів і різновидів фразеологізованих речень тільки в реченнях цього типу сполучник як виконує функцію послабленого порівняння, тому повторювані компоненти виражені ступеневими формами порівняння. Постпозитивний контекст або уточнює значення напівфразеологізованого речення, або виконує функцію протичлена. Напр.: – **Донесемо [труну]. Удвох легше.** – **Легше як легше.** Візьми синів на підмогу (А. Дімаров); – **Наші діти зроблять краще.** – **Краще як краще,** – відповів Дмитро. – **Нікого цим не здивуєш** (О. Донченко).

5. Бідієслівно-сполучниковий: V_f як V_f . Менш уживаними є фразеоконспекти, в яких тавтологічні компоненти виражені особовими чи родовими формами дієслів, напр.: – **Я буду молитися за тебе.** **Вже хай буде як буде** (Ірина Вільде); **Робив як робив.** Все життя ніс свій хрест (О. Кобилянська). Цей структурний тип становить крайню периферію в усному мовленні.

Для формування фразеологічних комплексів використано кілька парних сполучників. Це – *як.., то (якщо.., то, коли.., то), як.., так, що.., то (те й)*. Вони поєднують тавтологічні компоненти різної частиномовної належності: дієслова, зокрема й інфінітиви, іменники, прикметники чи субстантивовані прикметники, займенники, числівники, прислівники і сполучники.

Речення з фразеопарносполучниковим комплексом становлять двадцять один структурний тип.

Фразеологізовані речення з парним сполучником *як.., то* та його синонімами *якщо.., то, коли.., то* розпадаються на сім структурних типів залежно від морфологічного вираження тавтологічних компонентів:

1. *Біінфінітивно-парносполучниковий*: *Як Inf, то (й) Inf (Якщо Inf, то (й) Inf; Коли Inf, то (й) Inf)*; парні сполучники цього типу створюють структурне обрамлення фразеологізованої побудови, займаючи в ній пре- й інтерпозицію. Значеннєвий діапазон для повторюваних інфінітивних компонентів не має обмежень. Це дієслова:

а) активної фізичної дії, напр.: – **Як танцювати, то танцювати** (М. Коцюбинський); **Як працювати, то працювати** (М. Стельмах);

б) фізичного стану, напр.: **А як вмирати, то вмирати** (О. Маковей); **Коли бідувати, то бідувати**. *Нічого не лишається в цьому світі* (І. Франко);

в) руху, напр.: – **Агов! Швидше штовхай віз! Як штовхати, то штовхати** (В. Козаченко);

г) інтелектуальної та мовленнєвої діяльності, напр.: – **Треба всім розказати про завдання, – сказала вона [двоюрідна сестра]. Як розказати, то розказати** (Є. Кононенко);

ґ) стосунку до об'єкта, напр.: *...Та, мабуть, доведеться нам, коли не тут, то в Карському морі зазимувати. – Як*

зазимувати, то зазимувати, – наче даючи згоду, сказав Стьопа (М. Трублаїні); *Він перший поліз цілуватися. «Як цілуватися, то цілуватися», – подумала Шу* (Н. Шейко-Медведева);

д) волевиявлення, напр.: **Як просити, то просити**. *Чим же його задобрить, коли у вистебці, окрім картоплі й капусти квашеної, нічого нема?* (М. Малюк).

2. *Бідієслівно-парносполучниковий*: *Як V_f, то (й) V_f (Якщо V_f, то (й) V_f; Коли V_f, то (й) V_f)*; цей тип посідає крайню периферію, напр.: – **Тоді як пили, то пили, а як били, то били!** – *кинув хтось із відважніших* (Б. Лепкий).

3. *Бііменниково-парносполучниковий*: *Як N₁, то (й) N₁ (Якщо N₁, то (й) N₁; Коли N₁, то (й) N₁)*; повторювані іменникові компоненти належать до будь-якої з лексико-семантичних груп та виражені грамемою називного відмінка, напр.: **Як справи, то справи** (Брати Капранови); **Як робота, то робота** (М. Коцюбинський).

4. *Біприкметниково-парносполучниковий*: *Як Adj₁, то (й) Adj₁ (Якщо Adj₁, то (й) Adj₁; Коли Adj₁, то (й) Adj₁)*; повторювані прикметникові лексеми виражені формою називного відмінка, напр.: – **Як гарна, то гарна, – відповів, щоб відчепитися, Кліпковштрем...** (Б. Лепкий).

Тавтологічні компоненти цього структурного типу виражені якісними і відносними прикметниками. Однак в усному мовленні надається перевага прикметникам зі значенням ознаки.

5. *Бічислівниково-парносполучниковий*: *Як Num₁, то (й) Num₁ (Якщо Num₁, то (й) Num₁; Коли Num₁, то (й) Num₁)*; повторювані компоненти експліковані кількісними і порядковими числівниками у формі називного відмінка, напр.: **Як сто двадцять, то сто двадцять** (Брати Капранови); **Коли одинадцятий, то одинадцятий** (В. Малюк).

6. Біприслівниково-парносполучниковий: Як *Adv*, то (й) *Adv* (Якщо *Adv*, то (й) *Adv*; Коли *Adv*, то (й) *Adv*); повторювані прислівникові компоненти не мають лексичних обмежень, напр.: – *Е, ні вже, сьогодні я не можу: поки вберуся, поки що, то буде пізно, – краще вже завтра... – Як завтра, то й завтра, – згодився князь* (Леся Українка); – *Не будемо про це говорити. Як треба, то треба, – закінчив нетерпляче* (Р. Іванчук).

7. Бісполучниково-парносполучниковий: Як *Con*, то (й) *Con* (Якщо *Con*, то (й) *Con*; Коли *Con*, то (й) *Con*); повторюваними компонентами слугують такі частки: стверджувальна так, заперечна ні та вказівні це, оце, то. Стверджувальна частка так і заперечна частка ні найчастіше вживаються в ролі тавтологічних компонентів, напр.: (Писар). *Як так, то й так! Значить підженем свою політику* (І. Карпенко-Карий); – *А як не захоче зустрітися? – Що ж, як ні, то ні, – відповів Троян* (У. Самчук).

Фразеологізовані речення з повторюваними заперечними частками *ні* виражають згоду зі словами співрозмовника, хоч фразеологічний комплекс представлений заперечною формою.

Фразеологізовані речення з парним сполучником *як, так* сформували сім структурних типів:

1. Бідієслівно-парносполучниковий: Як V_f , так V_f ; його повторювані компоненти – тільки особові тародові дієслівні форми, напр.: *Як гуляємо, так гуляємо, – викрикнув вояк* (Ю. Федькович); – *Як вирішив, так вирішив, – сказав голосно* (О. Кобилянська).

Форми дієслів теперішнього часу передають значення теперішнього часу, форма чоловічого роду однини минулого часу локалізує здійснення дії чи процесу в минулому часі.

2. Біінфінитивно-парносполучниковий: Як *Inf*, так *Inf*, напр.: – *Як*

вибирати, так вибирати! Щоб подякували (В. Винниченко); *Як говорити, так говорити* (М. Стельмах).

3. Бііменниково-парносполучниковий: Як N_1 , так N_1 ; повторювані компоненти виражені іменниками різних лексико-семантичних груп у формі називного відмінка, напр.: *Як пісня, так пісня* (А. Дімаров).

4. Біприкметниково-парносполучниковий: Як Adj_1 , так Adj_1 ; повторювані прикметникові лексеми виражені формою називного відмінка, напр.: *Як весела, так весела* (Ірина Вільде).

5. Бічислівниково-парносполучниковий: Як Num_1 , так (й) Num_1 ; змінні компоненти виражені кількісними чи порядковими числівниками у формі називного відмінка, напр.: *Як семеро, так семеро* (О. Забужко).

6. Біприслівниково-парносполучниковий: Як *Adv*, так *Adv*; тавтологічні прислівники належать до різних лексико-семантичних груп, напр.: *Як треба, так треба* (Є. Кононенко).

7. Бісполучниково-парносполучниковий: Як *Con*, так *Con*; його повторюваними компонентами є заперечна частка *ні* та вказівні *це, оце, ось, то*, напр.: *Як ні, так ні* (С. Соловйов).

Фразеологізовані речення з парним сполучником *що.., то (те й)*. Досліджуючи такі речення в різних мовах, О. О. Потєбня визначає їхню первинність в системі складно-підрядних речень: «Міркування мають в основі широке розповсюдження препозитивності в різних мовах старішого ладу» [6, с. 343]. Уживання таких речень обмежене усним діалогічним мовленням. Вони належать до сімох структурних типів:

1. Бідієслівно-парносполучниковий: *Що V_f , то (те й) V_f* , напр.: «*Що буде, те й буде!*» – поклав собі Мирон Данилович, прямуючи до млина: *помалу, бо знеможений,*

нетерпеливився уявою, і тому дорога стала дальшою, ніж колись (Василь Барка); Час підставить груди: **Хай що буде, те і буде!** Мусить статися двобій (Олександр Олесь). Тавтологічні дієслівні компоненти виражені формами теперішнього або майбутнього часу третьої особи.

2. Бііменниково-парносполучниковий: *Що N₁, то (те й) N₁*; найчастіше повторювані компоненти експліковані іменниками у формі називного відмінка, напр.: – *Як ти дивишся на німецьку власть? – Митрофан уміло розливає в склянки чортову шумівку. – **Що сила, то сила.** Подейкують, що до Індії дійде!* (М. Стельмах).

Такі фразеологізовані речення здебільшого перебувають «в обмежувальних і пояснювальних відношеннях з контекстом» [4, с. 56].

3. Біприкметниково-парносполучниковий: *Що Adj, то (те й) Adj*; його повторювані компоненти найчастіше виражені формою називного відмінка, рідше – непрямих відмінків, напр.: **Що українське, то українське** (М. Вайно).

4. Бізайменниково-парносполучниковий: *Що Pronom, то (те й) Pronom*, напр.: – *Це Василь таку штуку утнув. **Що він, то він.** Кумедний хлопчина* (О. Донченко).

Повторювані компоненти виражені особовими, присвійними чи вказівними займенниками здебільшого у формі називного відмінка, рідше – непрямих відмінків.

5. Бічислівниково-парносполучниковий: *Що Num, то (те й) Num*; повторювані компоненти виражені кількісними чи порядковими числівниками, напр.: **Що три, то три** (М. Матіос).

6. Біприслівниково-парносполучниковий: *Що Adv, то (те й) Adv*, напр.: – *До французької мови і до музики добре і я бралась; до танців теж. **Що треба, то треба.** На се вже кожен уважає, кожен і похвалить; а все інше – тільки*

морока... (Марко Вовчок). Фразеологізовані речення цього структурного типу указують на відповідність ознаки тому, як повинно бути або виражають значення згоди.

7. Бісполучниково-парносполучниковий: *Що Cop, то (те й) Cop*, напр.: **Що ні, то ні!** Я їх [шор] і не бачив, які вони (І. Карпенко-Карий).

Висновки і перспективи. Підґрунтям структурного упорядкування фразеологізованих тавтологічних речень слугують фразеоконструкції як структурно-семантична єдність облігаторних постійного і змінного компонентів. Структурні типи фразеологізованих речень з тавтологічними компонентами базовані на двох основних критеріях: морфологічному вираженні постійного і змінного компонентів та позиції постійного компонента. В українському художньому мовленні найактивнішими є фразеологізовані тавтологічні речення із фразеологізованим бііменниково-сполучниковим комплексом *N₁ як N₁* і фразеологізованим біінфінітивно-парносполучниковим комплексом *Як Inf, то (й) Inf*.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у визначенні прагматичного потенціалу структурних компонентів фразеоконструкції фразеологізованих тавтологічних речень.

Список використаних джерел

1. Ковалик І. І. Питання українського і слов'янського мовознавства. упоряд. 3. Терлак. Ч. II. Львів. – Івано-Франківськ, 2008. 496 с.
2. Кононенко В. І. Текст і смисл: монографія. Київ–Івано-Франківськ: Вид-во Прикарп. нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2012. 272 с.
3. Кохан Ю. Структурно-семантичні зміни фразеологізмів як вияв творчої індивідуальності письменника: (На матеріалі прози Олесья Гончара).

Лінгвістичні дослідження. Харків, 2000. Вип. 3. С. 127-135.

4. Личук М. І., Шинкарук В. Д. Ступені фразео-логізації речень: монографія. Чернівці: Рута, 2001. 136 с.

5. Личук М. І. Фразеологізовані схеми нечленованих речень: нерозкладнокомплексна специфіка, узагальненозначеннєва диференціація. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Філологічні науки»: зб. наук. статей / редкол., С. М. Ніколаєнко (відп. ред.) та ін. Київ.: Міленіум, 2016. Вип. 245. С. 80–88.

6. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике: в 4 т. общ. ред. В. И. Борковский. Москва: Учпедгиз, 1958. Т. 1-2. 536 с.

7. Ситар Г. В. Моделі фразеологізованих речень зі значенням заперечення. Вісник Донецького національного університету. Серія Б: Гуманітарні науки. 2014. Вип. 1–2. С. 229–236.

8. Щербачук Л. Ф. Загальномовна та індивідуально-авторська фразео-логія в художніх текстах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Донецьк, 2000. 20 с.

References

1. Kovalyk, I. I. (2008). Pytannya ukrayins`kogo i slovyans`kogo movoznavstva [Questions of Ukrainian and Slavic linguistics]. Lviv. – Ivano-Frankivs`k, 2008. Ch. II.496.

2. Kononenko, V. I. (2012). Tekst i smysl: monografiya [Text and Meaning: monograph]. K.; Ivano-Frankivs`k: Vyd-vo Prykarp. nacz. untu imeni Vasylya Stefanyka, 272.

3. Kokhan, Yu. (2000) Strukturno-semantychni zminy frazeologizmiv yak vyvav tvorchoyi indy`vidual`nosti pys`mennyka [Structural-semantic changes of phraseologisms as a manifestation of the creative personality of the writer]. Lingvistychni doslidzhennya. Kharkiv, Vyp. 3, 127–135.

4. Lychuk, M. I., Shynkaruk V D. (2001) Stupeni frazeologizatsiyi rechen`: monografiya [Degrees of phraseologization of sentences: monograph]. Chernivtsi: Ruta, 2001, 136.

5. Lychuk, M. I. (2016) Frazeologizovani skhemy nechlenovanykh rechen`: nerozkladnokompleksna specyfika, uzagal`nenoznachennyeva dyferentsiatsiya [Phraseologized schemes of syntactically non-segmented sentences: indeterminate complexity, generalized denational differentiation]. Naukovyj visnyk Natsional`nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrayiny. Seriya «Filologichni nauky»: zb. nauk. Statej. K.: Milenium. Vyp. 245, 80–88.

6. Potebnya, A. A. (1958) Iz zapisok po russkoy grammatike: v 4 t. [From notes on Russian grammar] Moscow: Uchpedgiz. T. 1-2. 536.

7. Sytar, G. V. (2014) Modeli frazeologizovanykh rechen` zi znachennyam zaperechennya [Models of phraseologized sentences with the meaning of negation] // Visnyk Donetskogo nacional`nogo universytetu. Seriya B: Gumanitarni nauky. Vyp. 1–2, 229–236.

8. Shcherbachuk, L. F. (2000) Zagal`nomovna ta indyvidual`no-avtors`ka frazeologiya v khudozhnikh tekstakh: avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. ilol. nauk: spets. 10.02.01 «Ukrayins`ka mova» [General language and individual-authorial phraseology in artistic texts]. Donetsk, 20 s.

STRUCTURAL ORGANIZATION OF PHRAZEOLOGIZED TAUTOLOGICAL SENTENCES

M. I. Lychuk

Abstract. *Phraseologized sentences in speech are those syntactical units whose structure and semantics were not the subject of a complex analysis, which determines the relevance of the research. The study of phraseologized tautological sentences in lingua-Ukrainian researches is represented by scientific papers, in which their types are characterized depending on the degree of phraseology and fragmentary analysis of the structural and semantic peculiarities of these sentences. Their structural typology issue was not the subject of consideration in scientific linguistic studies.*

The purpose of the paper is to streamline the phraseologized tautological sentences according to the formal criterion, to determine the structural types of phraseologized sentences with phraseological and phrase-partition groups. Ukrainian phraseological tautological sentences are formed by four structural groups: 1) with the phrase-preposition group; 2) with the phrase-conjunction group; 3) with the phrase-verb group; 4) with the phrase-particle group.

The structural typology of phraseologized tautological sentences is based on two main criteria: the position of the constant component and the partial expression of the constant and variable components. For analysis, only phraseologized tautological sentences with phrase-conjunction and phrase-particle groups have been chosen.

Phraseologized noun, substantiated, pronoun, adverbial, verb conjugate groups are formed from tautological components – nouns, adjective, pronoun, adverbial, personal and generic verbs – and a permanent connective component.

More often in the role of repeating components there are nouns and substantive adjectives in the form of a singular case. Morphological explication of tautological components expressed by nouns, substantiated adjectives and pronouns, rarely – adverbs and verbal forms, phraseologized sentences combine different structural types. A permanent connectivity component **як**, combining the tautological components, takes only an interposition.

Several paired connections are used to form the phrase-groups. It's **як.., то (якщо.., то, коли.., то), як.., так, що.., то (ме й)**. They combine tautological components of different parts of the vocabulary: verbs, including infinitives, nouns, adjectives, or substantive adjectives, pronouns, numerals, adverbs, and conjunctions. Sentences with a phrase-coupon group make up twenty-one structural type.

Phraseologized sentences with a paired conjunction **як .., так** formed seven structural types. The use of phraseologized sentences with a paired conjugate **що.., то (ме й)** is limited to oral dialogical speech. They belong to seven structural types.

Consequently, the fundamentals of structural organization of phraseologized tautological sentences serve as phrase- groups as structural-semantic unity of obligatory constant and variable components. Structural types of phraseologized sentences with tautological components are based on two important features: the morphological expression of the constant and variable components and the position of the constant component. In Ukrainian speech the phraseologized tautological sentences with the phraseologized biennial-connective group **N₁ як N₁** and the phraseologized biinfinitive-paranomic group **Як Inf, то Inf** are the most widespread.

Keywords: phraseologized tautological sentence, constant component, variable component, structural type, phrase-conjunction group, phrase-particle group